

2. О.Б. Гаєвська. До проблеми реформування системи управління в Україні: забезпечити керівництво державою науковим знанням /Гаєвська О.Б. // Віче. – 2011. - №22. – С.16-19.

3. О.Б. Гаєвська. Організаційні чинники української реформації. Міжнародна науково-практична конференція «Стан та перспективи розвитку управлінських наук: українсько-польський досвід» //Зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. – 5-6 жовтня 2017р., Київ, КНЕУ.

4. О.Б. Гаєвська. Демократія в процесі еволюції самоуправлінського потенціалу суспільства /Освіта регіону: науковий журнал. – К.: Університет «Україна», 2012. – №4. – С. 30-35.

Гапоненко В.А.
pvagar@ukr.net

кандидат політичних наук, доцент
докторант Київського національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
доцент кафедри політичних технологій ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
м.Київ, Україна

НАПРЯМКИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Демократизація – це безперервний процес самовдосконалення політичної системи загалом та його управлінської підсистеми зокрема. Тому завжди актуальним залишається пошук перспективних напрямів інституційного реформування системи державного управління в умовах демократії. Особливої ваги вирішення цього питання набуває у зв'язку із виникненням суспільно-політичних суперечностей у розвинених демократіях, які узагальнюють поняттям «криза демократії». Важливим є врахування досвіду інституційного реформування управлінської системи перехідними політичними системами, та Україною зокрема.

На сьогодні аксіомою є недосконалість демократичних методів управління, пов'язані зокрема з посиленням виконавчих інститутів за рахунок представницьких, кризою політичної участі, послаблення класичних інститутів громадянського

суспільства. У відповідь на ці виклики здійснюється ряд заходів із розробки та впровадження нової системи управління. Перед теоретиками інституційних змін постають три теоретичні дилеми, що зумовлюють вибір конкретних управлінських методів. Це підзвітність – ефективність, автономність–централізація, інституційні зміни–спадковість [с. 116].

Перша дилема полягає у необхідності шукати баланс між підзвітністю перед народом та ефективністю владних рішень. Забагато підзвітності зумовлює засилля популізму, що перешкоджає прийняттю непопулярних, проте ефективних та необхідних політичних рішень. Нехтування настроями та підтримкою народу веде до авторитарних тенденцій. В межах другої дилеми ліберальний принцип автономності особи на практиці стикається з потребою централізованого використання ресурсів з метою досягнення загального блага. Нарешті, третя дилема свідчить про те, що демократична система управління є достатньо мінливою у зв'язку з постійною зміною правлячих політичних акторів. Однак, її ефективність залежить не лише від здатності адаптуватись до суспільних обставин, але й від збереження основних системних характеристик, провідних суспільних цінностей.

Вирішення цих дилем задає основні напрями інституційного реформування. Коротко окреслимо їх.

Однією з найбільш вдалих спроб вирішення першої суперечності у політичному управлінні європейських держав вважаємо стандарти підзвітності згідно парадигми «*new public management*», яка запозичує економічні критерії ефективності влади. Європейський досвід підвищення ефективності управління базується на перенесенні основних засад керівництва у приватному секторі у державно-політичні відносини, а також активна взаємодія інститутів держави та громадянського суспільства. Подібні концепції управління отримали назву «керівний менеджмент», «менеджмент, що бере участь» [1].

Дана парадигма розглядає громадянина як клієнта, обґрунтовує необхідність забезпечення конкуренції між державним та приватним сектором у наданні якісних адміністративних послуг, використання переваг горизонтальних структур в органах

влади, що сприяє поліпшенню контактів між громадянами та державними службовцями в процесі прийняття рішень.

Важливе місце у реалізації нових форм підзвітності відіграють неурядові організації, які входять до інфраструктури підтримки державної політики, безпосередньо фінансуються за рахунок державних коштів, мають постійну структуру й штат та виконують низку важливих комунікативних і консультативних функцій. Подібні інституції існують у багатьох країнах-членах ЄС. Наприклад, це *органи, що забезпечують основу для залучення регіональних і місцевих органів влади й управління у процес прийняття рішень на загальнонаціональному рівні (Комітет у справах регіонів Європейського Союзу), консультативні інституції, що об'єднують представників різних соціально-економічних верств та інститутів громадянського суспільства, зокрема, виробників, фермерів, перевізників, робітників, дилерів, народних майстрів, споживачів, професійних об'єднань та асоціацій за загальними інтересами (Комітет із соціально-економічної політики), інститути, які забезпечують у суспільстві соціальний діалог та дотримання процедур соціального партнерства між професійними спілками і об'єднаннями або федераціями роботодавців.*

Крім цього, законодавство багатьох країн передбачає право громадян оскаржувати дії представників влади. Так, у Нідерландах навіть були створені «апеляційні комітети» для розгляду скарг громадян у різних сферах діяльності інститутів влади (реорганізація, перехід на іншу роботу, звільнення тощо).

Друга дилема вирішується в межах цієї концепції на користь процесів децентралізації, стимулювання групової інституційної участі в управлінні. Процеси передачі повноважень на місця базуються на зосередженні уваги на здійсненні контролю за результатами їх діяльності збоку вищих органів влади. Прикладом тут може слугувати розширення повноважень зовнішніх незалежних аудиторських відомств, що здійснюють контроль за діяльністю інститутів державної влади, зокрема фінансового управління, що інспектує діяльність уряду Великої Британії, його місцевих інститутів.

Нарешті, теоретичне вирішення третьої дилеми виходить з того, що інституційні зміни мають в майбутньому сприяти саморегуляції демократичної політичної системи, що дозволяють їй пристосовуватись до суспільних змін без істотних суспільних потрясінь. З цією метою слід обачно та обґрунтовано ставитись до будь-яких реформ. Практика реалізації цього напряму інституційного реформування полягає у створенні органів, що спонукають та контролюють інституційні зміни. Так, у Канаді існують спеціальні оперативні виконавчі органи реформування, у Нідерландах – автономні управлінські суспільні організації; Австралії – спеціальні громадянські виконавчі агентства тощо. У Канаді існує практика укладання контрактів між міністрами, заступниками та секретарем Таємної ради укладаються щодо досягнення конкретних результатів процесу реформування. Міністерство фінансів звітує перед громадськістю [3].

Також серед рецептів трансформації інституційної системи можна згадати успішні адміністративні реформи. Вони передбачають скорочення та раціоналізацію інститутів виконавчої влади федерального рівня, створення гнучкого бюджетного законодавства, скорочення чисельності держслужбовців, залучення у процес управління представників громадськості, визначення чітких правил та правових норм щодо вибору персоналу в інститути державної влади, просування по службі, стимулювання та визначення винагород.

Якщо узагальнити різні підходи до демократичного державного управління, то їх можна звести до таких принципів як децентралізація, результативність: інтенсивна орієнтація на споживача: досягнення змін шляхом пошуку інновацій та запровадження принципів бізнесу в управлінні державними справами, включаючи аутсорсинг та зовнішні контракти; зниження державних видатків, підвищення спроможності держави до розвитку та реалізації політики, поліпшення виконання державою функцій роботодавця та заохочення підприємницького заробітку; розвиток професійної етики на державній службі [4].

Таким чином, до основних напрямів інституційного реформування можна віднести: нові форми підзвітності влади перед суспільством, що передбачають активного залучення приватного сектору до управлінських процесів з метою

забезпечення конкуренції; децентралізація; еволюційний характер інституційних змін, відсутність радикального інституційного реформування. Застосування перелічених принципів у політичній практиці надає можливість органам публічної влади використовувати нові засоби та ресурси, що сприяють підвищенню ефективності діяльності.

В цілому основні тенденції інституційного реформування спрямовані на розширення політичної участі, залучення інститутів громадянського суспільства, самоврядування до державного управління, що дає підстави розглядати їх як окремі елементи системи інституційних передумов демократизації політичної системи.

Використана література

1. Стойко О.М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; «Логос», 2016. 416 с.

2. European Governance. A White Paper.-Brussels: Commission of the European Communities, 2001. – 35 р. – Режим доступу: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com2001_0428en01.pdf

3. Бунецький Л. Інституціональна проблематика в сучасній політичній науці: аналіз феномену "політичний інститут" // Вісник Львівського університету. Серія філ. Пол. Науки, 2011. Вип.1 С.140-148.

4. Колодій А. Ф. Поняття і концепції демократичного врядування як напряму політичних досліджень / А. Ф. Колодій // Демократичне врядування у контексті глобальних викликів та кризових ситуацій : матеріали наук. практ. конф. (3 квіт. 2009 р., м. Львів) / за наук. ред. В. С. Загорського, А. В. Ліпенцева. –Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – С. 48.